

Yunus Emre’de İdeal Dünyanın Unsurları ¹

Cüneyt AKIN ²

Başvuru Tarihi: 11.11.2021

Kabul Tarihi: 31.12.2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Yunus Emre gibi cennet sevdası veya cehennem kaygısından geçmiş (cennet cennet dedikleri, birkaç huri birkaç melek) bir dervişin, idealinde herhangi bir “dünya”dan çok, Allah’a kavuşma (bana seni gerek seni) söz konusu olabilir; ancak, “Yunus Emre’nin şiirlerinden yola çıkarak içinde bulunduğumuz dünyaya dair sorunlar çözüme kavuşturulabilir ve ideal bir dünya tasarlanabilir.” diye düşünebiliriz. “Yunus Emre’nin sözlerinin çağları aşarak bugünlere ulaşması, bugünün dünyasında ona ne kadar ihtiyaç duyulduğunun da bir göstergesidir.” Diyebiliriz; zira, şiirlerindeki evrensel mesajlar, bugünün insanlığının ortak dertlerine şifa niteliği taşımaktadır; çünkü, yirminci yüzyılın Aşık Veysel’indeki dava, Yunus Emre için de aynı davadır. Bu davanın adı, “insanlık davası”dır. Bugüne kadar yaşamış olan ve yaşadığı çağı aşan sözlere sahip olan kişiler, insanlık için hep yol gösterici olmuşlar ve ideal olan ne varsa insanlığa sunmaya çalışmışlardır. Bu kişilerin başını Yunus Emre, Aşık Veysel gibi ozanlar ve Cengiz Aytmatov gibi yazarlar çekmişlerdir. Çalışmada, Yunus Emre’nin ideal dünyasının unsurları, şiirlerinden yola çıkılarak dikkatlere sunulmaya çalışılmıştır. Allah aşkı, tevhit düşüncesi, ahlaklı olmak, tanış olmak, işi kolay kılmak, sevmek sevilmek, gönüller yapmak, hoşgörülü olmak, arif olmak, kendini beğenmemek, aç gözlü olmamak, kıskanç olmamak ve cömert olmak, sabırlı olmak ve öfkelenmemek, dedikodu yapmamak, iftira etmemek ve en önemlisi ise, doğru olmak, yenilikçilik gibi, Yunus Emre’nin ideal dünyasının içinde yer alması gereken unsurlar olarak tasnif edilebilecek başlıklar sıralanmıştır. Elbette ki, bu başlıkların sayısı çoğaltılabilir. Çalışmada, sadece Yunus Emre Divanı’nda yer alan şiirler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Dünya, İnsan, İdeal Dünya

Atıf: Akın, C. (2022). Yunus Emre’de ideal dünyanın unsurları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı), 67-78.

¹ Bu çalışma etik kurul izin belgesi gerektirmemektedir.

² Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, cuneyt.akin@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-6230-7222

Virtues of the Ideal World at Yunus Emre

Cüneyt AKIN³

Submitted by: 11.11.2021

Accepted by: 31.12.2021

Article Type: Research Article

Abstract

Like Yunus Emre, the ideal of a dervish who has gone through the love of heaven or the anxiety of hell (they call heaven, a few hours and a few angels) may be more about meeting God (I need you) than any other "world". However, based on Yunus Emre's poems, we can think that the problems of the world we live in can be resolved and an ideal world can be designed. We can say that the words of Yunus Emre that have survived through the ages are also an indication of how much he is needed in today's world. Because the universal messages in his poems are healing for the common problems of today's humanity. Because the case in Âşık Veysel of the twentieth century is the same case for Yunus Emre. The name of this case is "humanity case". People who have lived up to now and who have words that go beyond their age have always been a guide for humanity and have tried to present to humanity whatever is ideal. These people were led by poets (such as Yunus Emre, Âşık Veysel) and writers (such as Cengiz Aytmatov). In the study, the elements of Yunus Emre's ideal world have been tried to be presented to the attention, based on his poems. Love of Allah, the idea of oneness, being ethical, getting to know, making things easy, being loved, making hearts, being tolerant, being knowledgeable, not being self-conceited, not being greedy, not being jealous and being generous, being patient and not getting angry, not gossiping, slandering. Topics that can be classified as elements that should be included in Yunus Emre's ideal world, such as being truthful and being innovative, are listed. Of course, the number of these titles can be multiplied. In the study, only the poems in Yunus Emre's Divan were examined.

Keywords: Yunus Emre, World, Human, Ideal World

³ Afyon Kocatepe University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Contemporary Turkish Dialects and Literatures, cuneyt.akin@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-6230-7222

Giriş

Yunus Emre, dünya ve ahiret dengesini en ideal ölçülerde kurabilmiş, şiirlerinde insan için ideal olanın peşinde olmuş bir dervıştır. Yaşadığı hayatı cennet arzusu veya cehennem korkusundan uzak olan Yunus Emre:

Cennet cennet didükleri
Bir ev ile birkaç Hûrî
İsteyene virgil anı

Bana seni gerek seni (Tatçı 1991: 381/8) ifadeleriyle Allah aşkını hayatının merkezi yapmış; dolayısıyla, dünya ve ahiret kaygısından uzak yaşamıştır. Şiirlerinde bütün insanlığa verdiği mesajlarla çağları aşmış bugünlere sözleri ulaşan Yunus Emre, insanlığın ortak dertleriyle dertlenmiş ve daha yaşanabilir bir dünyanın anahtar kavramlarını şiirlerine yansıtmıştır.

Yunus Emre'nin ideal dünyasında, Tatçı'nın ifadesiyle, dört unsur yer alır. Bunlar "Allah aşkı", "Tevhîd düşüncesi", "ahlâk" ve "gelenek"tir; ancak, sadece bu kavramlarla, Yunus Emre'nin idealize ettiği dünyayı tanımlamamız mümkün görünmemektedir. Çalışma ile, Yunus'un şiirlerinden yola çıkarak zikredilen bu kavram dünyaları genişletilmeye çalışıldı. Çalışmanın amacı, Yunus Emre'nin insanlığa sunduğu evrensel mesajların daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktır. Bu çerçevede ele alınan kavramlar, bugünün dünyasında olması gerektiğini dile getiren Yunus Emre'nin bu bağlamda kullandığı kavramlar olarak düşünülebilir.

Yöntem

Çalışmada kullanılan yöntemle, Yunus Emre'nin şiirlerinde yer alan ve ideal dünyaya ait olduğunu varsaydığımız kavramlardan yola çıkılarak bu kavramlarla oluşturulan ideal dünya tasavvuru dikkatlere sunulacaktır. Bu makaleyle, Yunus Emre'de ideal dünyanın unsurlarının tespiti ve tasnifi amaçlanmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Yunus Emre'nin tasavvur ettiğini varsaydığımız ideal dünyaya ait unsurlar, çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Burada varsayılan unsurlar, İslâmî veya evrensel olduğunu varsaydığımız değerler olarak düşünülmüştür. Söz konusu değerler, Allah aşkı, tevhit düşüncesi, ahlaklı olmak, tanış olmak, işi kolay kılmak, sevmek sevilme, gönüller yapmak, hoşgörülü olmak, arif olmak, yenilikçilik, kendini beğenmemek, aç gözlü olmamak, kıskanç olmamak ve cömert olmak, sabırlı olmak ve öfkelenmemek, dedikodu yapmamak, iftira etmemek ve doğru olmak gibi unsurlardır.

Allah aşkı

Yunus Emre'nin yüzyıllar öncesinden ideal dünyasının baş köşesine yerleştirdiği unsur olan "Allah aşkı", yirminci asrın ünlü yazar ve düşünürleri tarafından da kurtarıcı güç olarak insanlığa telkin edilmiştir.

Dünyaca ünlü Kırgız yazar Cengiz Aytmatov, Dişi Kurdu Rüyalı adlı romanında baş karakter Abdias, maddeciliğin dini ortadan kaldırdığını düşünür ve toplumdaki dini değerlerin zayıflamasından dolayı üzüntülüdür. Düşüncelerini özgürce -dogmatik olmadan- ortaya koymaya çalışan Abdias için dinin hakka ve hakikate götürme vicdanına -yani, kilisenin dogmalarından kurtulmuş bir iman ve vicdana- ihtiyaç vardır. "Öyleyse yapılacak şey veya tutulacak yol, insanları yeniden doğru yola, tanrının yoluna çekmektir. İnsanların kalbine, vicdanına yeniden *tanrı sevgisi* yerleştirilmelidir" (Söylemez, 2009, s. 306). Yirminci asrın ünlü düşünürü Heidegger'in bir söyleşide dile getirdiği gibi: Bizi ancak, bir tanrı -tek tanrı- kurtarabilir (Akın, 2015, s. 1567).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, insanların kalplerinde ve vicdanlarında Tanrı sevgisinin olduğu bir dünya, insanlar için yaşanabilir nitelikte bir yer olabilir. Aksi hâlde hiçbir dünya modeli insanlığı kurtaramayacaktır.

Tevhit düşüncesi

Yunus Emre şiirlerinde tevhit inancını geniş olarak işlemiştir. Yunus Emre’de tevhit, yetmiş iki buçuk millete -yani, bütün dünya insanlarına- aynı nazarla bakışı, dolayısıyla tevhîdî bir yaklaşımı ifade eder. Bu yetmiş iki millet, bütün dinlerin içinde olduğu bir millet olarak da düşünülmüştür. Böyle bir milletin fertleri, “din olan yerde kin olmaz” sözü gereğince, birbirine karşı hep müsamahalı davranmalıdır. Yetmiş iki millet tabirini mutasavvıf Türk şairleri arasında Ahmet Yesevî, Aziz Mahmut Hüdayî, Hacı Bayram Velî, Eşrefoğlu Rumî ve Muhammed Nazmî gibi şairlerin şiirlerinde göremediğimiz hâlde, Hz. Mevlâna, İbrahim Mâsukî ve Pîr Sultan Abdal’ın şiirlerinde bu tabire rastlamaktayız. Şair İlâmî’nin şiirlerinde ise yetmiş üç millet tabiri karşımıza çıkmaktadır. Yunus Emre ve Çağdaş Mevlâna’nın yetmiş iki millet anlayışı aynıdır. Mevlâna da Yunus Emre gibi inananların aynı yolda birleşmelerini ve mezhep-tarikat farklılıklarının ortadan kalkmasını istiyordu. Mevlâna’ya göre: “Âşıklar, mezhep ve milletten kurtulmuşlardır ve onlar için mezhep ve millet Tanrı’dır (Önder, 1986, s. 114).” “Biz bir perde ile yüzlerce ses çıkaran bir neyiz. Yetmiş iki millet sırrını bizden işitir” ve Pergel gibi bir ayağımla şeriat üstünde sağlamca durarak diğer ayağımla yetmiş iki milleti dolaşıyorum (Önder, 1986, s. 105, 106, 114).” sözleri milletin “ümme” anlamında kullanıldığına örnek gösterilebilir (bk. Tan, 1991, s. 339, 340); ancak, burada “ümme” kavramının bütün insanlığı kapsadığı düşünülmelidir. “Hz. Muhammed’in peygamberliğini, Müslüman olan ümmeti kabul etmekte; Müslüman olmayan ümmeti -yani, diğer insanlar- ise kabul etmemektedir.” diyebiliriz.

Yunus Emre’nin, içinde “yetmiş iki millet” kavramının geçtiği şiirlerinden birinde:

Yetmiş iki millete birliğile bakmayan

Şer’ile evliyasa hakikatde âsîdir (Tatçı, 1991, s. 29/4) sözleri yer almaktadır.

Bu yaklaşım, Hacı Bektaş Velî’de “yetmiş iki milleti ayıplamamak” düsturu olarak dört kapıdan biri olan “Hakikat kapısı”nın ikinci makamıdır (bk. Velî, 1990, s. 20).

Şair İlhamî dizelerinde⁴ tevhit düşüncesini söyle dile getirmektedir:

Yetmiş üç millete bir nazarla bak

Hak sevmiş yaratmış, söz etme gönül

Tasavvufun “birlik ilkesi”, Âşık Veysel’in şiirlerinde de karşımıza çıkar:

Veysel sapma sağa sola

Sen Allah’tan “birlik” dile

İkilikten gelir belâ

Dava insanlık davası

Yetmiş iki millete -yani, bütün insanlığa- aynı nazarla bakan insanların yaşadığı dünya, Yunus Emre’nin ideal dünyasıdır. Yukarıdaki dizelerinde dile getirdiği “birlik”, bugünkü dünya insanının yaşadığı “ötekileştirici” tavrı ortadan kaldıracak ve insanların birbirini “Hz. İnsan” da denilen “eşref-i mahlûkat” olarak görmelerini sağlayacaktır diyebiliriz.

Ahlâklı olmak

Dünyadaki Hinduizm, Budizm, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam gibi çeşitli dinlerde en temel ahlâk ilkelerinden biri olan, “Başkalarına, kendine davranılmasını istediğin gibi davran.” pozitif şekilde söylenişi veya “Kendine yapılmasını istemediğin bir şeyi başkalarına yapma.” negatif şekilde söylenişi ile özetleyebileceğimiz

⁴ Ankara Devlet Türk Halk Müziği Korosu Arşivi, Nota 22.

ve diğerkâmlık olarak kavramsallaştırılan ahlâkî erdem (bk. Özcan, 2018, s. 285; Işık, 2011, s. 145) Yunus Emre'nin ideal dünyasında da bir ahlâkî erdem olarak karşımıza çıkmaktadır:

Sen seni ne sanursan ayruğa da anı san

Dört kitabın ma'nîsi budur eğer varısa (Tatçı, 1991, s. 299/6)

Yukarıdaki dizelerde Yunus'un ifade ettiği sözlerden, "Başkasını da kendin gibi say.", dolayısıyla "Ötekileştirme!", "Tevhide göre davran!", "Sen osun; o da sensin!", Âşık Veysel'in ifadesiyle: "Ne var ise sende bende, aynı varlık her bedende." (Akın, 2015, s. 56). Yunus'un aynı dizelerinden, "Kendine davrandığın gibi başkasına davran." anlamı da çıkarılabilir.

Tanış olmak

Yunus Emre'nin ideal dünyasındaki insanlar birbiriyle "tanış" olan insanlardır. Bugünkü dünya düzeninde birbiriyle "tanış" olmak yerine, "ötekileştirici" olan ve etnik ötekileştirmelerden tutun da komşuluk ilişkilerine kadar birbirine "yabancı" olan bir "yalnızlaştırıcı" anlayış ve yaşayış biçimi görülmektedir. Birbirimizi tanıdığımızda "bir"likler artacaktır. Vahdet oluşacaktır. İslâm'ın ve Tasavvufun ana unsuru olan bu vahdet, ancak "tanış" olmakla sağlanabilir.

Burada "tanış olmak" ifadesinin bir başka anlamı, insanlar arasında olması gereken "empatiyi" sağlamak olmalıdır. Modern dünyada "öteki" olarak bireylerin "anlaşılması gereken" ve "iletişim kurulmaya layık" bir "özne" olduklarını buyuran dinler, "eşitlik" kavramı üzerinden "duygusal", "zihinsel" ve "ahlakî" yakınlaşmayı sağlamaya çalışmakta ve bu anlamda "empatik iletişim" in temellerini atmaktadırlar. Bireyin en başta "kendini bilip" kendisinden yola çıkarak bütün varlığa yüklediği anlam kapsamında "sorumluluk bilinci" ne erişmesine yardımcı olan şey, empatik kabiliyettir (Özcan, 2016, s. 2765; bk. Uluç, vd., 2008, s. 457; Bauman, 2014, s. 50-58). Yunus Emre'nin ideal dünyasındaki ideal insanın geliştirmesi gereken sorumluluk bilinciyle oluşabilecek bu süreç, insanların öncelikle birbiriyle tanış olmaları yoluyla gerçekleşecektir.

İşi kolay kılmak

"...Allah, size kolaylık diler, zorluk dilemez..." (Bakara, 185) ayetinde ve "Kolaylaştırın zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin!" (Buhârî, İlim, 11) hadisinde buyurulduğu gibi Allah (cc) ve Resulü, insanlar için kolaylığı dilemiş; işleri zorlaştırmadan, müjdeleyerek ve nefret ettirmeden kolay kılmayı salık vermiştir. Yunus Emre'nin ideal dünyasında da durum farklı olmamıştır. Esasında "tanış olmak" la başlayan süreç, kolaylığın habercisidir. İnsanların öncelikle birbirini tanıma safhası atlatıldıktan sonra işler kolaylaşacaktır; zira, bilmediğimiz her şey bizim için zordur; tanıdığımız ve bildiğimiz şeylerde işlerimiz kolaylaşır. Bugünkü dünyanın işlerindeki zorluk, insan unsurunun "yabancılaştırılması" -yani, "üretim" ve "tüketim" ekonomisinin "araçlaşmış olması" - ve birbirinden habersiz varlıklar hâline getirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Sevmek, sevilmek

Yaratılanı, yaratandan ötürü sevmek, Yunus Emre'nin ideal dünyasında onun insana bakışını yansıtmaktadır. Bu ideal dünyada insanoğlu "Hz. İnsan"dır. Evrende bir toz zerresine bile tekabül etmeyen bir gezegende yaşayan ancak "eşref-i mahlukat" mertebesinde görülen bir varlıktır. İşte bu varlığa karşı beslenecek duygu, "sevgi" den başkası olmamalıdır. Esasen bu "sevmek, sevilme" meselesi, bir "vahdet-i vücut" meselesidir. Yaratılanı, yaratandan ötürü seven ve sevilen bir varlık, aşk makamında Allah'la bütünleşir ve O'nunla yekvücut olur. Bu durum, gönülde birlik demektir; çünkü, gönüller bir olunca, etraf da gülistan olacaktır. "Gönüller bir olsun." sözünü gündelik hayatta çok defa kullanıyoruz. Yunus Emre'nin derdi, gönüllerde birliktir. Bunu sağlayacak büyümlü kelimeler ise "sevmek" ve "sevilme" kelimeleridir.

Gönüller yapmak

Yunus Emre'nin ideal dünyası, insanların gönüller yaptığı ve savaşlar çıkaran değil davası "sevi (sevgi)" olan varlıklar olarak yaşadığı bir dünyadır. Bu nedenle, Yunus şiirinde:

Ben gelmedüm da'vîyiçün benüm işüm seviyiçün

Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmaga geldüm (Tatçı, 1991, s. 179/2) der.

Tasavvufun merkezindeki en önemli unsur olan gönül kavramı, Yunus Emre'nin de şiirlerinin odak noktasında yer alır. "Yunus, dünyadaki sorunların temelinde, insanoğlunun "dava"larının -ki, Bu davalar, dünyaya ait her türlü menfaatlerdir.- yer aldığını, oysa, bu davaların yerine "sevgi" kavramı yerleştirildiğinde gönüllerin huzur bulacağını ve "imar" edileceğini -yani, "mamur" olacağını- düşündürmektedir." diyebiliriz.

Hoşgörülü olmak

Sevmek ve sevilmek gibi yaratılanı yaratandan ötürü hoş görmek de Yunus Emre için ideal olandır. Bugünkü insanlığın en büyük hastalıklarının başında gelen hoşgörüsüzlük, en başta çevremiz olmak üzere bütün insanlığı saran bir tahammülsüzlüğe dönüşmüştür. Allah'ın kullarına hoşgörüsü ile ilgili, Kur'an'daki ayetlerde şöyle buyurulmaktadır: "Dinde zorlama yoktur; artık hak ile batıl iyice ayrılmıştır..." (Bakara, 2/256), "De ki: 'Gerçek Rabbinizdendir. Dileyen inansın dileyen inkâr etsin ...'" (Kehf, 18/29), "Ey Muhammed, eğer Rabb'in dileseydi yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederlerdi. O hâlde sen, inanmaları için insanları zorlayacak mısın? (Yûnus, 10/99). Ayrıca, Rahman ve Rahîm olan Allah'ın kullarına rahmet olarak gönderdiği peygamberi (SAV), "Ben lanet edici olarak değil; rahmet olarak gönderildim." (Müslim, "Birr", 87) buyurarak, hoşgörüsünün maksadını dikkatlere sunmuştur. Buradaki "rahmet" kavramı, Allah'ın kullarına olan "empati" sini ifade etmektedir. İslam "rahmet" tir. Bu kavram, empatiyi de içine alan çok kuşatıcı bir kavramdır.

Arif olmak

Yunus Emre'nin ideal dünyasının insanı, dünyanın esprisini çözmüş ve beklentilerini azaltarak, hayâl kırıklıkları veya muhtemel mutsuzlukların önünü almış insandır. İlimden maksat, kendini bilmektir. Okumaktan murat Hakk'ı bilmektir. Dolayısıyla, olması gereken, dünyayı arifane görmektir, anlamaktır diyebiliriz:

"Yunus bunda gelen gülmez,
Kişi muradına ermez,
Bu fanide kimse kalmaz,

Derdim vardır inilerim" (Aksakal, 2005, s. 103- 104) dizelerinde Yunus Emre, dünyanın murad alınacak ve gülünecek bir yer olmadığı ve kimseye kalmayacak bir yer olduğu hususlarını dile getirmektedir. Bir nasihat şairi olarak değerlendirebileceğimiz Yunus Emre'ye göre kişi, yukarıdaki dizelerde geçeni anlayarak hayatına içselleştirirse, beklentilerini daha dengeli yapacak ve mutluluğu yakalayabilecektir.

Yenilikçilik

Bir mutasavvıf şair olarak Yunus Emre'de "yenilik" veya "yenilenme" düşüncesinin temelleri, Zariyat Suresi 47. ayetteki, "Göğü kudretimizle biz kurduk ve şüphesiz biz genişletmekteyiz." ifadeleriyle ilişkilendirilebilir. Ayette Yaratan'ın tekdüze ve yerinde duran bir yaratış yerine, sürekli genişletmek suretiyle, "yenileyen" bir yaratma içinde olduğu dikkatlere sunulmuştur.

"İki günü birbirine eşit olan ziyandadır." (Aclûni: 233) hadisinde olması gereken insan tasavvuru, Yunus Emre'nin ideal dünyasında, "Her dem yeniden doğarız -yeni dirlikte, bizden -sizden- kim usanası (Başgöz, 1999; Tatçı, 1991, s. 333)." dizelerinde karşılık bulmaktadır. Bugünün inovasyon -yenilik- çağında bu söz çok daha fazla anlam kazanmaktadır. Dolayısıyla, bu çağda insan, kendini her an ve her gün yenilemeli ve güncellemelidir. Yani, ideal dünyanın insanı, "yenilikçi" olmalıdır. Bu yenilik "gönülde" de olmalı; "filde" de olmalıdır; ki, Yunus'un deyişiyle "Sizden kimse usanmasın." Evrende her an, atomlardan en büyük galaksilere kadar gerçekleşen "yenilenme"ye insanoğlu kayıtsız kalmamalı ve kendini zamanın ruhuna uygun bir şekilde ve her bakımdan -dil, düşünce, gönül vb.- yenilemelidir.

Kendini beğenmemek

Yunus Emre'nin ideal dünyasında mutluluğun anahtarı "alçak gönüllülük"tür. Yunus, bunu dizelerinde şöyle ifade eder:

Kapu gözet Kapu ko dip gözetme
 "Alçak gönüllü ol ve yükseklere heveslenme!"
 Ki devlet kapudadur koma gitme
 "Mutluluk alçak gönüllülüktedir, ayrılma!" (Boz, 2012,s. 15/96)

Allah Kur'an'da: "İnsanları küçümseyip yüz çevirme; yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Allah, kendini beğenmiş övünen kimseyi sevmez." (Lokman, 31/18) buyurarak kibrin sevmediği bir haslet olduğunu belirtmektedir.

Tasavvufun da en baştaki düsturu olan "tevazu" veya "kibirilenmemek", Yunus Emre'ye göre mutluluğa götüren yoldur. İnsanların mutlu olduğu bir dünya için hem birey düzeyinde hem de toplumlar düzeyinde kibirten uzak kalınmalı ve mutluluğu bu şekilde tesis etmeye çalışmalıdır.

Açgözlü olmamak

Yunus Emre, *Risâletü'n-Nushiyye* adlı eserinde, insanın dünyasına ilişkin bazı olması gereken veya olmaması gereken özellikleri sıralamıştır (bk. Boz, 2012,s. 11-23). Bunlar arasında en başta gelen özellik, "Nefis - açgözlülük- ve ruh -gönül zenginliği- (14-82. beyitler arası)" kavramlarıdır.

"Açken sen sen değilsin!

Daha fazlasını iste!" gibi günümüz dünyasının açgözlü ve aşırılık içeren söylemleri karşısında Yunus, nefsin büyük oğlu olarak nitelediği açgözlülüğü, iyi iş yapmayan ve dünyayı kendisine esir etmiş bir kötü huy olarak görmektedir (bk. Boz, 2012, s. 12):

Ulu oğlu tonlu tururlar kapusunda
 "Büyük oğlu olan açgözlülük, iyi iş yapmaz."
 Cihân mülki anuñ olursa yitmez
 "Dünyanın (bütün) malı onun olsa (ona) yetmez."

Yunus Emre'nin ideal dünya dünya tasavvurunda, bugünkü dünyanın esiri olduğu "aç gözlülük" yer almamaktadır. Yunus Emre, ideal dünyasının tahtına "kanaat"i oturtmaktadır (bk. Boz, 2012,s. 70):

Kanâ'at geldi oturdu tahtı aldı
 "Kanaat geldi ve (gönül dünyasının) tahtına oturdu"
 Harâmiler hemân yollarda kaldı
 "Harâmilerin (hırs, aç gözlülük vb.) eli boş kaldı.

 Di otursun ki tâc u taht anuñdur
 "Söyle otursun, tac da taht da onundur."
 İlâhî devletle baht anuñdur
 "İlâhî lütuflar ve talih onunla birliktedir."

Kıskanç olmamak ve cömert olmak

Yunus Emre, kıskanç kişinin hem kendine hem de etrafına zarar verdiğine ve özellikle başkasına kuyu kazarken, kendi kazdığı kuyuya düşmesine değinir." (Kıskançlık-cimrilik ve cömertlik, 303-438. beyitler arası)" (bk. Boz 2012, s. 20):

Hasûd edli anuñçün irmez işe
 “Kıskanç, sürekli sıkıntı çeken biridir.”
 Kime kim kuyı kazsa kendü düşe
 “Yaşarken sıkıntıyla kahrolur (ölür)”

Bugünkü dünyanın en büyük sorunu olarak düşünebileceğimiz açlık ve yoksulluk, Yunus Emre’de “cimrilik” sebebiyle, dolayısıyla, “zekâtsuzluk” sebebiyle gerçekleşmektedir. Dünyadaki bu mutsuzluğun kaynağı da “zekâtsuz”luktur:

Zekâtsuz hayvân sadakasuz mal
 “(Cimrilikten) zekâtı verilmeyen hayvan ve sadakası verilmeyen mal!”
 Ne berhûrdâr ola bunun gibi hâl
 “Böyle bir hayat mutluluk vermez.”

Beyitlerden yola çıktığımızda, Yunus Emre’nin dünyasında kendine ve etrafına zararı olan kötü huylar olarak gösterilen kıskançlık ve cimrilik karşısında, akıl tarafından önerilen “cömertlik” bulunmaktadır:

Akıl eydür gele bir gözlerüñ aç
 “Akıl söyler; hele gel, gözlerini bir aç;
 Sehavet kandayısı ol yana kaç
 “Cömertlik neredeyse otarafa git.”

Sabırlı olmak ve öfkelenmemek

Yaşadığımız çağ, “Hız ve haz çağı” olarak da kısaca özetlenmektedir. “Sabrı” imanın yarısı (Taberani, 8544; Heysemî, 57) olarak gören bir dinin mensubu olan Yunus Emre, ideal dünyasında sabrı ve bu sabrı öfkesine - buşu- ekerek sükûnu bulmayı hedeflemiştir. “Öfke ve sabır (181-302. beyitler arası)”:

Çıkageldi sabır aña olokdem
 “Sabır o anda oraya çıkageldi.”
 Sanasın buşuyı İbrahim edhem
 “Baksanız, öfke İbrahim Ethem gibi evliya olmuş.”

Buradaki dizelerde Yunus Emre, sabrın öfke üzerine ekildiğinde insanın evliya gibi bir kişi olacağını belirtmektedir (bk. Boz, 2012, s. 18):

Dedikodu yapmamak, iftira etmemek ve doğruluk

Kur’an’da (Hucurât, 12) ölü kardeşinin etini yemekle eşdeğer görülen tiksindirici bir eylem olarak gösterilen “gıybet” -dedikodu-, Yunus Emre’nin dünyasında da insanlığı yiyip bitiren kötü bir haslet olarak karşımıza çıkmaktadır. İftira da dedikodu edilende olmayan özelliği söylemek olarak dedikoduyla yan yana geçmektedir. “Dedikodu-iftira ve doğruluk (439-562. beyitler arası)” (bk. Boz, 2012, s. 24):

Ki gaybet cânıla kadimî degül
 “Dedikodu, ezelden beri ruh ile (birlikte) değildir.”
 Ki gaybet kandaşa âdemî degül
 “Dedikodu neredeyse (orada) insanlık yoktur.”

 Ko ayruklar sözini sen seni gü
 “Başkalarının sözünü bırak, sen kendini takip et;
 Kınama kimseyi sen işit öğüt
 “Kınama kimseyi, sen öğüt dinle.”

Dedikodu ve iftiranın son bulması için akıl, doğruluğu öğütlemektedir ve faziletlerini uzun uzun sıralamaktadır:

Gör imdi togruluk bir neler eyler
 “Gör şimdi, doğruluk neler yapacak.”
 Yıkar gıybet evin kara yir eyler
 “Dedikodu evini yıkıp yerle bir edecek.”

Sonuç ve Değerlendirme

İnsanlığın ortak erdemlerini şiirlerinde dile getiren ve ideal bir dünyayı bu erdemler üzerine inşa ettiğini düşündüğümüz Yunus Emre, en başta Allah aşkının olduğu bir dünya idealini taşımıştır. Yunus Emre'nin Allah aşkı, hem yaşadığı hem de insanlığa salık verdiği “yaratandan ötürü sevmek” özü ile bütünleşmiş bir erdemdir. Bu erdem, dünyadaki insanları birbirlerine karşı hoşgörülü kılacak ve dünyayı daha yaşanır dünya hâline getirebilecektir.

Yunus Emre'nin tevhit düşüncesi çerçevesinde ideal görülebilecek dünyada ise “İnsanların birbiriyle tanış olarak “birliği” -tevhidi- sağladıkları, bu şekilde işlerini kolay kıldıkları ve birbirini sevdikleri bir dünya tasarlanmaktadır.” diyebiliriz.

Ahlâkı da tevhit düşüncesi çerçevesinde değerlendiren Yunus Emre, “İdeal dünyayı, herkesin kendini başkalarının yerine koyarak yaşadığı ve birbirini ötekileştirmeyen insanların doldurduğu empatik bir yer olarak tasavvur etmektedir.” diyebiliriz.

Yunus Emre, sevmek, sevilmek ve hoşgörülü olmak gibi hasletlerle gönüllerin yapılacağını düşünmekte ve şiirlerinden yola çıktığımızda Yunus Emre'nin ideal dünyasında seven, sevilen ve hoş gören insanların olduğunu görmekteyiz.

Yunus Emre'nin ideal dünyasında ilimden önce irfan gelmektedir. Kişi, irfana -yani, kendini bilmeye- Hakk'ı tanımaya ve varlık aleminde olan bitenin hikmetini anlamaya yönelmediği sürece, bildiği bilginin hiçbir kıymeti yoktur. Bütün bunların muradı, maksadı ve gayesi, Allah'a ulaşmaktır. Dolayısıyla, Yunus Emre, ideal dünyasına “irfan”ı yerleştirir. “Arif”, ideal dünyasının ideal insanıdır.

“Yenilik” ve “yenilikçilik” bugünün dünyasının da önemli kavramlarından biridir. Kur'an başta olmak üzere “Göğü kudretimizle biz kurduk ve şüphesiz biz genişletmekteyiz.”, hadislerde de vurgu yapılan “İki günü eşit olan ziyadadır.” vb. bir husus olan yenilik düşüncesi, Yunus Emre'nin ideal dünyasında her dem yenilenen hâl ve yaşayış biçimi olarak sizden kimsenin usanmamasını sağlamak şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bundan çıkarılacak sonuç için de “Yunus Emre'nin ideal dünyasındaki insanlar, “yenilik” ve “yenilenme” peşinde koşan insanlardan oluşmalıdır.” diyebiliriz.

“Yunus Emre'nin ideal dünyası, insanların bazı ortak erdemlerde buluştuğu ve bu erdemleri hayatlarına yansıttığı bir dünyadır.” denilebilir. Kendini beğenmemek başta olmak üzere aç gözlü olmamak, kıskanç olmamak, cömert olmak, sabırlı olmak, öfkelenmemek, dedikodu yapmamak, iftira etmemek ve en önemlisi doğru olmak, Yunus Emre'nin ideal dünyasının başat unsurları olarak düşünülebilir.

Kaynakça

- Aclûni, M. (1998). *Keşfü'l-Hafa ve Muzilu'l İlbas Amme's-Tehera Mine'l-Ehadisi Alâ Elsineti'n-Nâs*, Beyrut: Mektebetü't-türâsi'l-İslâmî, Dârü't-türâs yayınları
- Akın, C. (2015). Âşık veysel'in beni hor görme gardaşım şiirinin hermeneutik açılımı, *Alevi Araştırmaları Dergisi*, 10, 53-60. Erişim adresi: <https://yeni.aadergisi.com/wpcontent/uploads/2019/11/10.pdf>
- Akın, C. (2015). Cengiz aytmatov'un eserlerinde vicdan. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(4), 1561-1567. doi: <https://doi.org/10.7884/teke.524>
- Aksakal, A. A. (2005). *Yunus Emre'den altın öğütler*. İstanbul: Kozmik kitaplar.
- Başgöz, İ. (1999). *Yunus Emre – I inceleme, dünya klasikleri dizisi – 45*. İstanbul: Cumhuriyet yayınları.
- Boz, E. (2012). *Yunus Emre Risâletü'n-Nushiyye öğüt kitabı*. Ankara: Gazi kitabevi.
- Bauman, Z. (2014). *Sosyolojik düşünmek*. İstanbul: Ayrıntı yayınları.
- Buhârî, M. B. İ. (2001). *El-Câmi'u's-Sahîh. B.y: Dâru Tavki'n-Necât.1422*.
- DİA. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları. Erişim adresi: <https://kuran.diyanet.gov.tr/> 05.11.2021.
- Işık, M. (2011). Evrensel bir hadis denemesi: “ben ve öteki”, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29(1). 143-154. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eruifd/issue/5972/79357>
- Özcan, Z. (2016). Empati ve dindarlık arasındaki ilişki. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5, 2758-2781. doi: 10.15869/itobiad.258550
- Önder, M. (1986). *Mevlâna Celâleddin-i Rumî*. Ankara: Aslımlar matbaası.
- Özcan, Ş. (2018). Dünya dinlerinde altın kural: diğerkâmlık. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 285-308. doi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eruifd/79357>
- Söylemez, O. (2009). Cengiz Aytmatov'un romanlarında kader ve kadercilik, *Gazi Türkiyat*, 1(5), 303-320. Erişim adresi: <https://cms.hacibayram.edu.tr>
- Taberani, S. B. A. (1982). *El-Mu'cemü'l-Kebir, Kahire* ts., nr. 8544; Heysemi, Nureddin Ali b. Ebu Bekir, Mecmau'z-Zevaid, Beyrut.
- Tatçı, M. (1991). *Yunus Emre divanı*. Ankara: Akçağ yayınları.
- Uluç, G. vd. (2008). Duygusal zekâ ve öteki'yi anlamak: doğu batı üzerine bir çalışma. II. *Uluslararası Duygusal Zekâ ve İletişim Sempozyumu*, İzmir.
- Velî, H. B. (1990). *Makâlât*. (Baskıya Hzl. Esad Coşan, Hüseyin Özbay). Ankara: Sistem Ofset.
- Veysel, Â. (1999). *Birlik Destanı, Âşık Veysel klasikleri 2*. İstanbul: Özmüziksan.
- Veysel, Â. (1995). *Birlik Destanı, dostlar beni hatırlasın*. İstanbul: Nepa müzik yapım.

Extended Abstract

Purpose

With the method used in the study, starting from the concepts in Yunus Emre's poems and which we assume to belong to the ideal world, the ideal world imagination created with these concepts will be presented to attention. In this study, it is aimed to determine and classify the elements of the ideal world in Yunus Emre. The elements of the ideal world, which we assume as envisioned by Yunus Emre, constitute the conceptual framework of the study. The elements assumed here are thought of as values that we assume to be Islamic or universal. The values in question are the love of God, the idea of oneness, being ethical, getting to know each other, making things easy, loving, being loved, loving, being tolerant, being knowledgeable, being innovative, not being self-satisfied, not being greedy, not being jealous and being generous, being patient and being generous. not to get angry, not to gossip, not to slander, and to be truthful.

Design and Methodology:

Like Yunus Emre, the ideal of a dervish who has gone through the love of heaven or the anxiety of hell (they call heaven, a few houri and a few angels) may be more about meeting God (I need you) than any other "world". However, based on Yunus Emre's poems, we can think that the problems of the world we live in can be resolved and an ideal world can be designed. We can say that the words of Yunus Emre that have survived through the ages are also an indication of how much he is needed in today's world. Because the universal messages in his poems are healing for the common problems of today's humanity. Because the case in Âşık Veysel of the twentieth century is the same case for Yunus Emre. The name of this case is "humanity case". People who have lived up to now and who have words that go beyond their age have always been a guide for humanity and have tried to present to humanity whatever is ideal. These people were led by poets (such as Yunus Emre, Âşık Veysel) and writers (such as Cengiz Aytmatov). In the study, the elements of Yunus Emre's ideal world have been tried to be presented to the attention, based on his poems. Love of Allah, the idea of oneness, being ethical, getting to know, making things easy, being loved, making hearts, being tolerant, being knowledgeable, not being self-conceited, not being greedy, not being jealous and being generous, being patient and not getting angry, not gossiping, slandering Topics that can be classified as elements that should be included in Yunus Emre's ideal world, such as being truthful and being innovative, are listed. Of course, the number of these titles can be multiplied. In the study, only the poems in Yunus Emre's Divan were examined.

Findings

Yunus Emre is a dervish who was able to establish the balance of the world and the hereafter in the most ideal dimensions and pursued the ideal for human beings in his poems. Yunus Emre, whose life is far from the desire for heaven or the fear of hell:

heaven heaven twigs
A house and several Huri
Virgil moment for those who want it

He made the love of Allah the center of his life with the expressions I need you (Tatçı 1991: 381/8), therefore he lived away from the worries of this world and the hereafter. Yunus Emre, who has reached the present day with the messages he gave to all humanity in his poems, has been troubled with the common problems of humanity and has reflected the key concepts of a more livable world into his poems.

In the ideal world of Yunus Emre, in Tatçı's words, there are four elements. These are "love of God", "thought of oneness", "morality" and "tradition". However, it does not seem possible to define the world idealized by

Yunus Emre with only these concepts. In the study, these conceptual worlds were tried to be expanded based on Yunus's poems. The aim of the study is to contribute to a better understanding of the universal messages Yunus Emre presented to humanity. The concepts discussed in this framework can be considered as concepts used by Yunus Emre in this context, who stated that they should be in today's world.

Expressing the common virtues of humanity in his poems and thinking that he built an ideal world on these virtues, Yunus Emre carried the ideal of a world where God's love is the first. Yunus Emre's love of God is a virtue he lives and recommends to humanity (to love because of the creator). This virtue will make the people of the world tolerant towards each other and will make the world a more livable world.

Implications

In the world that can be considered ideal within the framework of Yunus Emre's idea of oneness, we can say that a world where people meet each other and ensure "unity (tawhid)", thus making their work easier and loving each other, is being designed.

Evaluating morality within the framework of the idea of oneness, we can say that Yunus Emre envisions the ideal world as an empathetic place where everyone lives by putting themselves in the place of others and where there are people who do not marginalize each other.

Yunus Emre thinks that hearts will be made with traits such as to love, to be loved and to be tolerant.

In Yunus Emre's ideal world, wisdom comes before science. Unless a person turns to wisdom, that is, to know himself, to know the Truth, and to understand the wisdom of what is happening in the realm of existence, the knowledge he knows is of no value. The aim, purpose and purpose of all these is to reach Allah.

Therefore, Yunus Emre places "lore" in his ideal world. "Arif" is the ideal person of his ideal world.

Originality

"Innovation" and "innovativeness" are also one of the important concepts of today's world. The idea of innovation, which is emphasized in the hadiths, especially in the Qur'an ("We built the sky with our power, and of course, we expand it.") It appears in the form of ensuring that no one gets tired of you as a state and in life. The conclusion to be drawn from this is that people in Yunus Emre's ideal world should be people who pursue "innovation" and "renewal".

It can be said that Yunus Emre's ideal world is a world where people meet some common virtues and reflect these virtues in their lives. Not being greedy, not being jealous, being generous, being patient and not getting angry, not gossiping, not slandering, and most importantly, being truthful can be considered as elements of Yunus Emre's ideal world.

Araştırmacı Katkısı: Cüneyt AKIN (%100).